

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

“Глобальної економіки”

на тему:

“Глобальні фінансові кризи”

Студентки 4 курсу, групи ЕТ-41

напряму економічна теорія

Колодій О. А.

Керівник: професор, д.е.н.

Козюк Віктор Валерійович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії

м. Тернопіль – 2016 р.

Зміст

Вступ.....	2
1.Теоретичні аспекти глобальних фінансових криз.....	4
2.Глобальна фінансова криза її прояви та наслідки.....	6
3. Вплив глобальної фінансової кризи на економіку України.....	14
4.Політичне запобігання глобальним фінансовим кризам та адаптація до них.....	21
Висновок.....	29
Список використаних джерел	

ВСТУП

Фінансова глобалізація слугує механізмом світового розповсюдження фінансової нестабільності, яка періодично виникає на регіональних ринках і набуває інтернаціонального характеру. Проте стихійні процеси такої глобалізації зміцнюють диспропорції в розвитку глобальної економіки. Зокрема, відсутність рівноваги на фінансових ринках створили передумови для виникнення фінансової кризи, що відображається на розвитку світової економіки. Вирішення цього завдання вимагає розуміння справжніх причин, що утворюють кризу, її прояви та тривалість.

Актуальність даної теми полягає у тому, що пошук способів попередження фінансової кризи став проблемою світової спільноти. Це обумовлено зростанням ризику виникнення криз в умовах економічної, в тому числі фінансової глобалізації. В результаті почастишали кризові потрясіння на різних сегментах фінансового ринку – кредитному, страховому, фондовому, а їхнє поширення періодично приймає ланцюгову реакцію. Ці кризи сприяють уповільненню темпів економічного розвитку країн, а також призводять до негативних соціальних наслідків.

Об'єктом дослідження є фінансові кризи в умовах глобалізації економіки.

Предмет дослідження - світовий досвід формування системи попередження фінансових криз.

Зважаючи на актуальність даного дослідження глобалізаційних процесів, чимало вітчизняних і іноземних науковців присвятили свої праці цій проблематиці, зокрема варто відзначити таких, як: О. Айвазов, М. Алле Д. Гелд, І. Дорошенко, Л. Григор'єв, М. Єршов, Н. Любченко, В. Новицький, А. Ослунд, Б. Кушнірук, А. Петренко, Т. Андерсена, Б. Губського.

Метою дослідження є огляд теоретичних засад криз і емпіричних досліджень, пов'язаних з кризами, визначити деякі канали поширення кризи, з'ясувати наслідки.

Головним завданням даної роботи є

1. Охарактеризувати огляд визначень криз і теоретичне обґрунтування криз.
2. Охарактеризувати дослідження, які намагаються пояснити причини та прояви глобальних фінансових криз.
3. Пояснити вплив глобальних фінансових криз на фон економіки України.
4. Обґрунтувати політичне запобігання виникнення ризику глобальних фінансових криз і розробити заходи щодо їх попередження.

1. Теоретичні аспекти глобальних фінансових криз

Загальновідомо, що розвиток світових фінансових взаємовідносин періодично супроводжується спалахами фінансових криз. І до утворення глобального господарства фінансові потрясіння впливали на національні системи окремих країн. З минулого століття вони стали набувати світового характеру. Яскраво виражений глобальний характер фінансових криз проявився в 30-90-і роки. Певною мірою фінансові кризи стали відображенням структурних змін у міжнародній господарській системі.

Термін фінансова криза застосовується широко в різних ситуаціях, в яких деякі фінансові активи раптово втрачають більшу частину їх номінальної вартості. У 19 і початку 20 століття, багато фінансових криз були пов'язані з банківськими панікою. Фінансові кризи безпосередньо призводять до втрати багатства, але не обов'язково призводять до значних змін в реальній економіці.

Фінансова криза - це різке погіршення стану фінансового ринку внаслідок реалізації накопичених ризиків політичних та економічних чинників, що спричиняє порушення його функціонування, зниження цінних показників, погіршення ліквідності якості фінансових інструментів.[8,с.3]

Між економістами ведуться дискусії, чи потрібна певна класифікація глобальних криз тому, що всі кризи мають спільні характеристики і риси, що дає змогу говорити про єдину модель глобальної кризи. Багато науковців вважають, що доцільно розділяти два види глобальних криз:

Перший вид припускає, що в результаті слабких позицій тієї чи іншої національної валюти власники капіталу прагнуть вивести свої активи з цієї валюти, спостерігається «втеча капіталу», що призводить до загальноекономічних складнощам. В даному випадку багато залежить від того, яка саме валюта переживає непрості часи: якщо це валюта розвивається

держави, то криза обмежиться національними або регіональними межами, якщо ж це валюта має міжнародне значення (наприклад, долар або євро), то криза стає глобальним.[4,С.76]

Другий тип кризи деякими фахівцями іменується «заразним», так як має відношення не до окремої національній валюті, а пов'язаний з недовірою з тим чи іншим видам активів або цінних паперів. Наприклад, в економічній системі певної держави, яке має сильні позиції на світовій арені, спостерігається недовіра до певного виду активів, що веде до падіння цін у все світі (наприклад, падіння цін на нерухомість, на землю або на активи банківського сектора). У даному випадку спостерігається ланцюгова реакція, яку складно зупинити.[4,С.76]

Фінансова криза зазвичай певній мірі охоплює одночасно різні сфери глобальної фінансової системи. Грошовий капітал є центром фінансових криз, а кредитні установи і державні фінанси-безпосередньою сферою прояви.

Розрізняють спеціальні і циклічні міжнародні фінансові кризи. Спеціальні фінансові кризи виникають незалежно від економічного циклу під впливом особливих причин, другі є провісниками економічних криз виробництва. Але й спеціальні зачіпають господарство та зовнішньоекономічні зв'язки шляхом зворотного відображення.[8,С.6]

Таким чином, головною особливістю кризи є те, що навіть будучи локальним, як ланцюгова реакція, може впливати на всю систему або всю проблематику розвитку.

Отже, під глобальною фінансовою кризою розуміється глибокий розлад фінансово-кредитних систем в ряді країн, що призводить до диспропорцій у міжнародних валютно-кредитних системах і переривності їх функціонування.

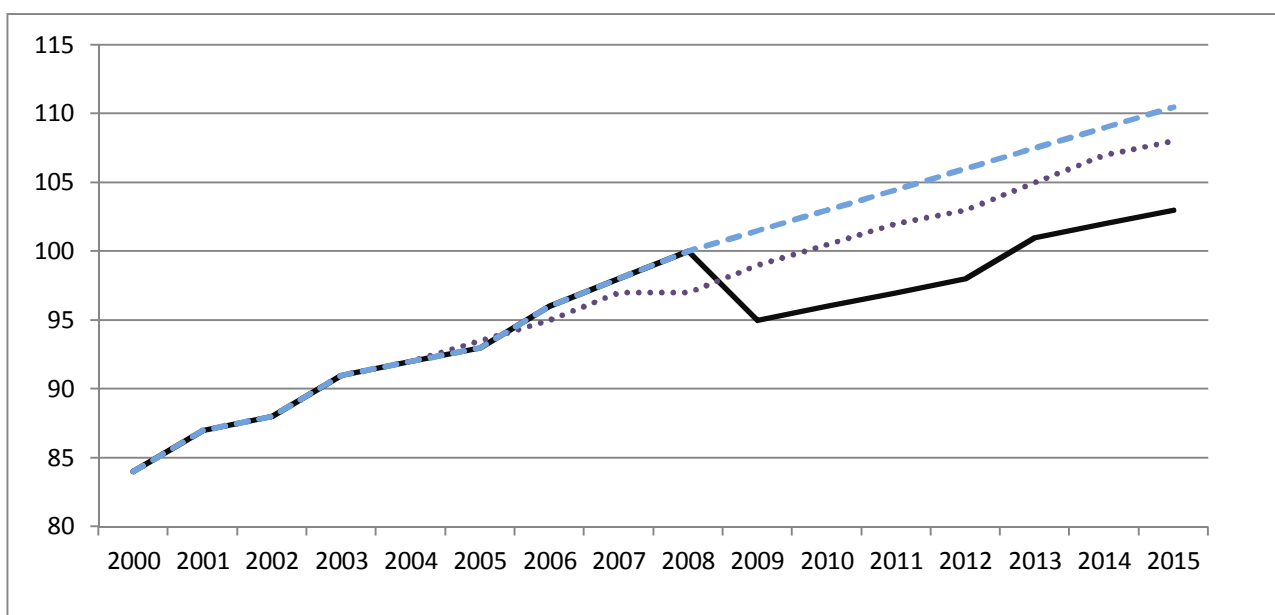
2.Глобальна фінансова криза її прояви та наслідки

Криза стала воістину глобальною через два основні механізми передачі: раптове підвищення неприйняття ризику та волатильність фінансового ринку і була передана по всьому світу, тому що фінансові ринки високо інтегровані на глобальному рівні. Крім того, різке падіння попиту, особливо для капіталомістких товарів, швидко передається по глобальних ланцюгах поставок. В Європі, інтеграція фінансових ринках і ланцюги поставок вплинули на всі країни.

Варто відмітити вплив кризи на ВВП. Перший важливий момент, щоб підкреслює, що криза виникла через надлишкового зростання під час піку на тлі якого відбулося значне втрачання продукції. На рис.2.1 показана спроба виміряти вплив всього підйому-спаду на реальний сектор економіки.

Рис.2.1

Довгостроковий ефект від кризи на рівень ВВП в Європі*

* За матеріалами World Economic Outlook Database / International Monetary Fund. – International Monetary Fund Press,

На рисунку 2.1, темна суцільна лінія показує рівень ВВП в даний час за прогнозами МВФ (прогнози наявні до 2015 року), в той же час світло пунктирна лінія показує очікуваний рівень на підставі середніх темпів зростання в докризові роки. Таким чином, світло пунктирна лінія показує, що могло б очікуватись, близько до піку кризи. Дані МВФ показують, що в 2007 році розрив в обсягах виробництва був на рівні 2,5% (один рік тому). Комісія вважає, що розрив в обсягах виробництва був близький до нуля в 2007 році. Ми можемо зробити висновок про те, що обсяг виробництва збільшився на 0,5% в рік в період з 2004 по 2008. Таким чином, рівень ВВП, правдоподібно, повинен був піти зеленої пунктирною лінією на графіку.

Без кризи, рівень реального ВВП був би нижче фактичних ставок в період між 2004 по 2008 роках, але з 2009 року значно вище. Фігура також показує (в відповідності з поточними прогнозами МВФ на 2015 рік) європейська економіка ще не повернулася до ймовірних значень ВВП.

Табл.2.1

Довгострокові наслідки кризи*

Різниця у відсотках		
	Прогнози і реальний ВВП	Оцінка рівня виходу і реальний ВВП
Європа	-9,6	-5,5
США	-6,3	-6,5

За матеріалами World Economic Outlook Database / International Monetary Fund. – International Monetary Fund Press,

У табл. 2.1 наведені альтернативні оцінки вартості кризи з точки зору ВВП. Колонка перша показує різницю у відсотках між поточним прогнозом на 2015 рік і рівнем реального ВВП за даними МВФ [2] жовтня 2009 року

на піку кризи. Друга колонка показує різниця у відсотках між оціненими рівнями виходу із кризи і теперішній стан ВВП. Можна сказати, що Європа постраждала дещо менше, ніж США. На відміну від цього, прогнози для Європи є набагато кращі.

ВВП в країнах , що розвиваються та країн з перехідною економікою був вищим (6,6%) в порівнянні з розвинутою країною (2,4%). Насправді, до 2009 року зростання ВВП країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою знизився на 5,1% і 15,3% від рівня 2007 року, в той час як в розвинених країнах вона знизилася на 6,2%. [7]

Судячи зі зниження темпів зростання ВВП від рівня 2007 по 2009 рік, країни з відкритою економікою страждали більше, в той час як менш інтегровані країни, що розвиваються Африки постраждали менше (зниження на 3,7%).

В цілому ВВП не показує реальний вплив кризи тому, що до ВВП відносять кількість товарів і послуг вироблених в даній економіці, проте, показник не враховує реальне значення для широкого загалу, чиї життя було порушено через витрачання більшої кількості грошей на споживання і стабільність роботи. Тому рівень зайнятості і рух в споживання повинен краще показати вплив кризи не економіки.

Зокрема, ці міркування застосовані в ЄС враховуючи те, що економічна політика визначається в першу чергу на національному рівні. Порівняння Німеччини та США забезпечить хороший приклад визначення ступеня неоднорідності в наслідках кризи. Ключовим фактором неоднорідності є існування різних моделей зростання в кожній країні.

Ключовим фактором для неоднорідності є існування різних моделей зростання в кожній країні. Цілком очевидно, що величезний профіцит рахунку поточних операцій Німеччини дозволили споживання залишається постійним. У 2009 році ВВП Німеччини впав приблизно на 5%, але

споживання залишалося приблизно незмінним. Розбіжність між споживанням і виробництвом пов'язано з двома факторами: профіцит рахунку поточних операцій скоротився приблизно на 3% пункту ВВП та інвестицій впав приблизно на 2% пункту ВВП (це є зниження інвестицій в розмірі близько 10%). На частку цих двох факторів на різницю в 5 % пунктів між темпом зростання ВВП (-5%) і споживання (0).[1]

У США спостерігалася інша ситуація. Як наслідок, незважаючи на те, що ВВП США знизилася (близько 3-4%, за даними МВФ, ніж в Німеччині), споживання в США впало. Незважаючи на покращання (приблизно на 2% пункту ВВП) в 2009 році в дефіцит поточного рахунку США, внутрішнє споживання впало приблизно на 5% (зниження на 3% виробництво плюс зниження на 2% в чистій передачі ресурсів з-за кордону). Це було більш болючим реагуванням, ніж в Німеччині. Проте, оскільки споживання становить приблизно 70% від ВВП, споживання повинно було значно впасти. На противагу цьому, в Німеччині споживання було в будь-якому випадку був стійким. Велика різниця з точки зору поточного рахунку в стартових позицій Німеччини (+ 6% від ВВП) і США (- 6% від ВВП) передбачає, що в Німеччині стабільне споживання є стійким в довгостроковій перспективі, навіть якщо ВВП не відновиться, в той час як в США, споживання повинно впасти, навіть якщо буде стійке відновлення. Причиною цього є те, що німецькі споживачі не покладаються на кредит або зниженні ціни на житло. З іншого боку, споживачі в США не мали іншого вибору, окрім як витратити менше, коли вартість їхніх будинків впали і доступ до кредитів став більш важчим. Ще одна причина, чому німецьке споживання залишалося стабільним є продуктивність ринку праці.

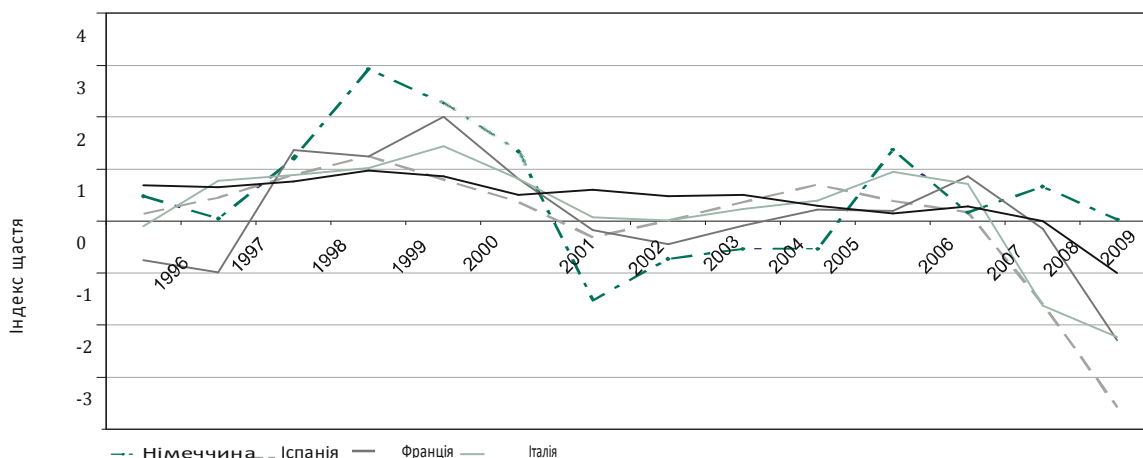
Це приводить до другого показника, наскільки криза дійсно боляче вплинула на рівень безробіття. І тут існують великі відмінності між країнами. У Німеччині рівень безробіття значно не збільшився (на 0,3 % пункту, з 7,2% в жовтні 2007 року до 7,5% в жовтні 2009 року), в порівнянні зі збільшенням

на 4,4 % пункту в порівнянні з аналогічним періодом часу в США (від 5,8% до 10,2%).

Відмінність полягає у тому, що німецькі підприємства вкладають значні інвестиції в кваліфікацію їх робочої сили і, отже, тримають своїх кваліфікованих робітників, навіть якщо деякі з них тимчасово не потрібні. Щедрі положення для фінансування тимчасової роботи, неповний робочий день, також допомагають стабілізувати роботу. Але й інші європейські країни мають схожі правила на ринку праці.

«Індекс щастя» для Європи *

Рис2.2

*За матеріалами Комітет статистики Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Поєднавши споживання і безробіття в одному індексі, отримаємо зовсім іншу картину, дивлячись виключно на ВВП. На рис2.2 показано порівняння «індексу щастя». Це просто поєднання темпів зростання реального споживання і збільшення рівня безробіття.

В цьому випадку у Європі спостерігається краща ситуація, ніж в США. Різниця невелика, тому що безробіття в значній мірі є більш стабільним в Європі. Хоча безробіття збільшилося значно менше в зоні євро, ніж в США, це призводить до подібних погіршення, бо, з більш низькою дисперсією в Європі, така подія є настільки ж винятковим.

Поєднання зростання споживання і зайнятості є кращим показником, ніж ВВП для вимірювання впливу кризи на реальну економічну ситуацію. Але для більш детально аналізу можна використовувати доступність до кредиту. За спільною згодою, кредит був надмірно доступний під час буму в багатьох країнах. Споживання та інвестиції були в значній мірі фінансувалися від потоків капіталу, які, заднім числом, були кредитами.

У всіх країнах-членах існує сильна негативна кореляція між зміною споживання за період 2009-10 і за останні два роки, перш ніж відбулася криза: споживання зараз падає найбільше в тих країнах, де найбільше збільшилось під час буму. Країни Балтії представляють самий крайній випадок: споживання збільшувалося двозначним числом до 2007 року і в даний час також падають двозначним числом. На противагу цьому, споживання є по суті стабільним в Німеччині, де воно збільшувалося після кризові роки.

Табл.2.2

Порівняння імпорту та інвестицій до кризові роки та після кризи

	Імпорт		Інвестиції	
	2005-2008	2009-2011	2005-2008	2008-2011
Європа	7,0	-6,1	6,4	-10,8
США	6,6	-5,7	6,2	-9,7

*За матеріалами World Economic Outlook Database / International Monetary Fund. – International Monetary Fund Press,

Як показано в табл.2.2, відбувся значний спад. У всіх країнах ЄС, співвідношення темпів зростання імпорту перед і після фінансової кризи є вкрай негативним. Дані показують, узагальнений падіння інвестицій у всіх країнах в період спадів з усіма темпами зростання негативно і падіння після кризи набагато більшого (в абсолютному вираженні), ніж зростання в період буму. Така поведінка може бути наслідком глобальних чинників, а саме

неприйняття ризику і плачевні перспективи для всієї економіки в результаті фінансової кризи.

Дослідження МВФ робить висновок, що в той час як потенційний обсяг виробництва падає після кризи, потенціал зростання нарешті повертається до докризового стану для більшості країн. Навіть це може виявитися занадто оптимістичним на цей раз. У ряді країн (наприклад, США), можна стверджувати, що загальний фактор зростання продуктивності була збільшена легкими умовами кредитування та перерозподілу ресурсів, яке призвело до накопичення дисбалансів.[2]

Підсумовуючи вище сказане, можна виділити певні наслідки фінансових криз, які помітні у фінансові системі усіх країн:

1. у фінансовому секторі та на фінансових ринках – у помітному збільшенні процента, частки проблемних банків та небанківських фінансових інститутів, що чимдалі зростають; істотному зменшенні кредитів, наданих економіці та домашнім господарствам; переважанні спекулятивної фінансової діяльності над інвестиційною; ланцюгових банкрутствах; переході до безприбуткової моделі банківської та фінансової діяльності; неліквідності фінансових ринків і фінансових інститутів; масштабному падінню курсів цінних паперів; появі масових збитків на ринку деривативів.
2. у міжнародних фінансах – у неконтрольованому зниженню курсу національної валюти; втечі капіталів з країни; некерованому нарощуванні зовнішнього боргу та прострочених платежів держави та комерційних організацій; перенесенні системного ризику на міжнародний ринок та фінансові ринки інших країн;[8,с.20]
3. у сфері грошового обігу – в різкому некерованому зростанні цін із переходом у інфляцію; утечі від національної валюти, стрімкому впровадженні у внутрішній обіг твердої іноземної валюти;

4. у сфері державних фінансів – у різкому падінні величини золотовалютних резервів та державних стабілізаційних фондів; виникненні дефіциту; падінні бюджетного фінансування державних витрат; нарощуванні внутрішнього державного боргу.[8,с.23]

3. Вплив глобальної фінансової кризи на економіку України

Глобальна фінансова криза, що розпочалася у 2008 році і досі має наслідки у нашій країні проявлялася в зниженні обсягів виробництва, споживчого та інвестиційного платоспроможного попиту безпосередньо на внутрішньому ринку держави. В підсумку це призвело до стрімкого поглиблення фінансового дисбалансу та відбувся критичний спад стану державних фінансів. Умови для цієї нестабільності основну чергу випливали з боку бюджету, чимало коштів з якого витрачалися на різноманітні соціальні програми, що були проявом популістської боротьби за голоси виборців, оскільки в даний час країна перебувала в перманентному виборчому процесі.

Щоб вирахувати, яким чином фінансова криза вплинула на економіку України потрібно проаналізувати певні макроекономічні показники. Варто також розглянути вплив кризових явищ на сектори економіки України, виокремити фактори вразливості економіки держави.

Показник ВВП визначає можливості економіки з приводу забезпечення достатку суспільства відносно трьох аспектів: структури кінцевого попиту (зовнішньоторговельне сальдо, нагромадження, споживання); ефективності розподілу виробництва на продукти кінцевого і проміжного призначення; первинних доходів. За допомогою показників ВВП також можна вимірювати міжнародне порівняння якості життя, структуру виробництва, грошову емісію, оцінку дефіциту державного бюджету та ін.

Аналізуючи динаміку номінального ВВП визначити досить важко визначити за рахунок чого здійснилися зміни динаміки: чи внаслідок виробництва, чи цін. Тому важливо розраховувати реальний ВВП, а саме відображення загального обсягу виробництва, що вимірюється в постійних (базових, незмінних) цінах, що означає зміна величини даного показника відбувається лише при зміні обсягів виробництва. Тобто цей показник характеризує економічну діяльність у реальному секторі економіки. Давайте

проаналізуємо реальний розмір ВВП більш детально згідно даних Державної служби статистики України.

Досліджуючи табл.1 можна відзначити, що через вплив глобальної фінансової кризи в 2008 році відбулося зниження реального ВВП. Але власне обсяг реального валового внутрішнього продукту в кожному наступному році становив або перевищував обсяг номінального валового внутрішнього продукту згідно даних за попередній рік, що можна відмітити як позитивну динаміку, яка свідчить про невеликий ріст економіки України.

Табл.3.1

Нмінальний та реальний ВВП з 2007-2015*

Рік	Номінальний ВВП	Реальний ВВП
2007	720731	632589
2008	948056	935612
2009	913345	896356
2010	1082569	996213
2011	1316600	1079346
2012	1408889	1304064
2013	1454931	1410609
2014	1566728	1365123
2015	1979458	1430290

* За матеріалами Державного комітету статистики України

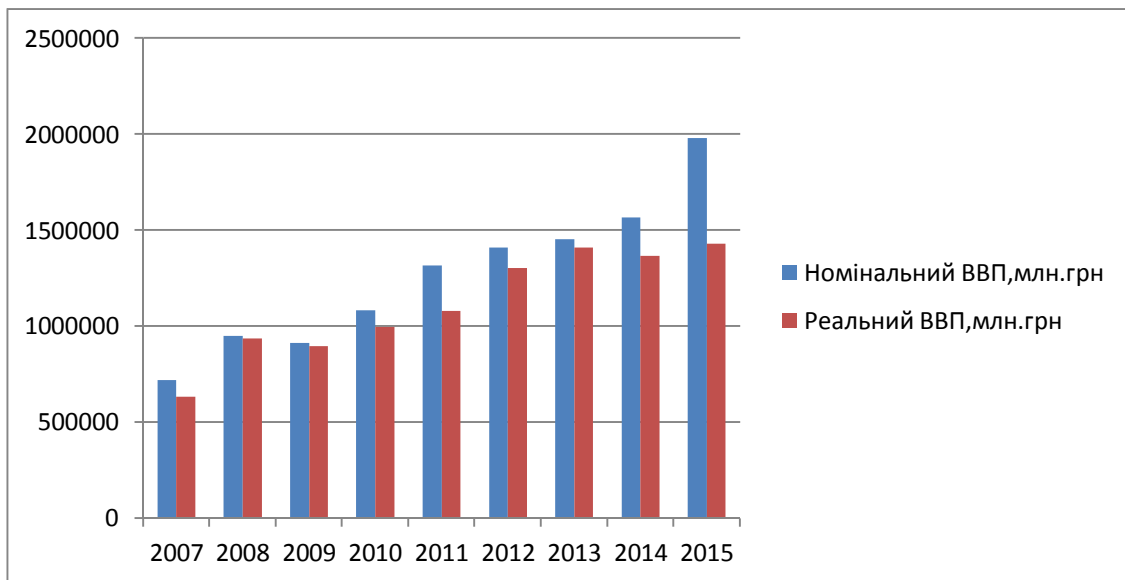
Згідно табл.3.1 ми можемо спостерігати негативну тенденцію зміни реального ВВП у 2008 і 2014 роках. Власне, ВВП в 2014 році зменшився на 6, 8% (чи на 77 915 млн. грн). Обсяг же номінального ВВП в свою чергу, продовжував зростати у порівнянні з 2013 роком, що дорівнювало 101 530 млн. грн., чи на 6,9% більше.[6] Дане відхилення між показниками реального та номінального ВВП може свідчити про інфляційні процеси в державі в зв'язку із зростанням цін на послуги і товари з одночасним спадом обсягів виробництва, споживання даних товарів та послуг, що відповідно позначилось на зниженні добробуту населення та його купівельної спроможності.

Але порівняння вказує на те, що в 2014-му році ціни зростали в 50 разів інтенсивніше, аніж у 2013-му році. Уявлення про зростання масштабу

інфляції можна одержати на підставі індикатора, що називається дефлятор ВВП. Даний індикатор відображає зріст ціни в цілому в масштабах української економіки. Якщо звернутися до офіційної статистики України (сайт Державної служби статистики), то дефлятор ВВП за підсумками 2014-го року був відмічений на рівні 47,4%. Така оцінка відображає реальність, яка існувала на теренах нашої держави, та з якою мусили зіткнутися жителі країни. Ціни на більшість груп товарів, насамперед на імпорتنі, зросли в два та більше рази.

Рис.3.1

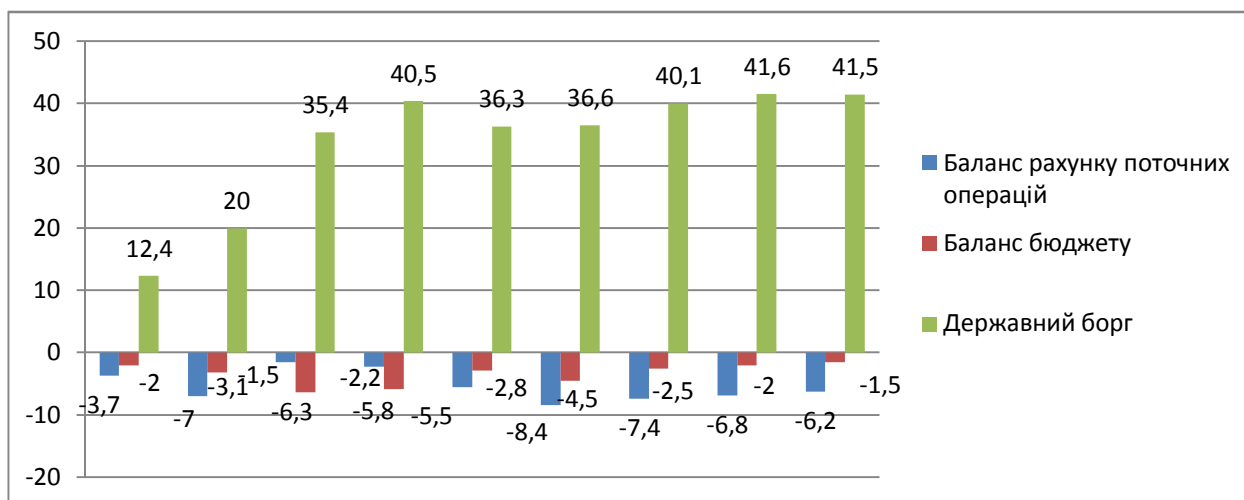
Динаміка номінального та реального ВВП*

* * За матеріалами Державного комітету статистики України

Під час уповільнених темпів зросту ВВП України із розрахунку на одну особу в 2014-му році становила 7,4 дол.. Згідно з прогнозами Світового банку та офіційною статистикою країни, одним із основних чинників нестабільності фінансової сфери була незбалансованість рахунку поточних операцій.

Динаміка окремих макроекономічних показників України у 2007-2015 рр., % ВВП

* За матеріалами Державного комітету статистики України

Для України середньорічне значення цього показника на протязі 2007—2012 років дорівнювало 4,7 % ВВП. В 2009 та 2010 роках даний показник досягнув свого пікового значення та зменшився до $-1,5$ і $-2,2$ % ВВП відповідно. Варто відмітити, що це відбувалося в посткризові роки, коли відбувалося загальмовування торговельного обігу не тільки в Україні, а й по всій світовій економіці. Вже в 2011 році від'ємне сальдо досягло відмітки в $-5,5$ % ВВП, а в 2012 році — $8,4$ % ВВП.[6] Впродовж 2013 — 2015 роках сальдо рахунку поточних операцій утримувалося в мужах від 6,2 до 7,4 % ВВП. На даному нюансі варто сконцентрувати увагу, адже практика показала, що країни із високим рівнем державного боргу, проте позитивним сальдо рахунку поточних операцій, набагато краще проходили випробування кризою та на сьогоднішній день мають реальні перспективи потужного економічного зростання та розвитку. Нині Україна потребує значних сум зовнішнього фінансування. Поруч із цим вона також відповідає репутації країни із високою ризикованістю для потенційних інвесторів, і з цього випливає, що чутлива до заходів із запобігання виникненню ризиків та вразлива до кон'юнктури фінансового ринку. Зниження потоків зовнішнього

фінансування значно тисне на обмінний курс та стан золотовалютних резервів.

Зважаючи на суперечності та складнощі посткризового поновлення саме прямі іноземні інвестиції піддалися суттєвому скороченню. Звичайно, ключову роль в гальмуванні потоків прямих іноземних інвестицій зіграли боргові й фіскальні проблеми Європейського Союзу, розповсюдження в більшості країн протекціоністських заходів, уповільнення темпів зросту економіки Китаю, які негативно впливали на динаміку розвитку торгівлі, а разом з цим і інвестицій. Стало зрозуміло, що складові та чинник, які утворювали собою позитивну докризову динаміку (в першу чергу, експортна експансія країн, які розвиваються), в більшості випадків вже не будуть мати змоги виступати як економічні рушії зростання в окремих регіонах та країнах. Відмітимо, що розвиток виробництв, підвищення кваліфікації працівників, розповсюдження нових технологій, оновлення менеджменту здійснюються не в автоматичному режимі, і відповідно до цього країни змушені стикатися як з ризиками втрати ринків збуту та конкурентних ніш.

Табл.3.2

Показники глобального зростання, % до попереднього року[6]

Рік	Торгівля	Валові інвестиції	Зайняття	Прямі іноземні інвестиції
2008	3	2,3	1,1	-9,5
2009	-10,4	-5,6	0,4	-33
2010	12,6	5,3	1,4	14,1
2011	5,8	4,8	1,5	16,2
2012	3,2	4,6	1,3	-18,7
2013	4,5	5,3	1,3	7,7
2014	5,8	6	1,3	17,1
2015	6,1	5,8	1,4	13,4

Макроекономічна нестійкість, що дедалі поглиблюється через політичні протистояння в багатьох країнах і регіонах, призводить до посилення невизначеності для інвесторів, а з тим і зайняттям ними вичікувальної позиції. Як результат – глобальні прямі іноземні інвестиції у 2012р. скоротилися майже на 19% до \$1,35 трлн., тобто лише незначним чином перевищили рівень кризового 2009р.

В 2015 році мало місце значне зростання темпів падіння промислового виробництва, що за підсумками даного аналітичного періоду складало 10,2 відсотка. Всі головні агреговані види промислової діяльності продемонстрували негативну динаміку: зменшення обсягів виробництва в добувній промисловості та розробленні кар'єрів дорівнювало 13,7 відсоткам, переробній промисловості – 9,3 відсотків, постачанні газу, електроенергії, пари і кондиційованого повітря – 6,6 відсотків.

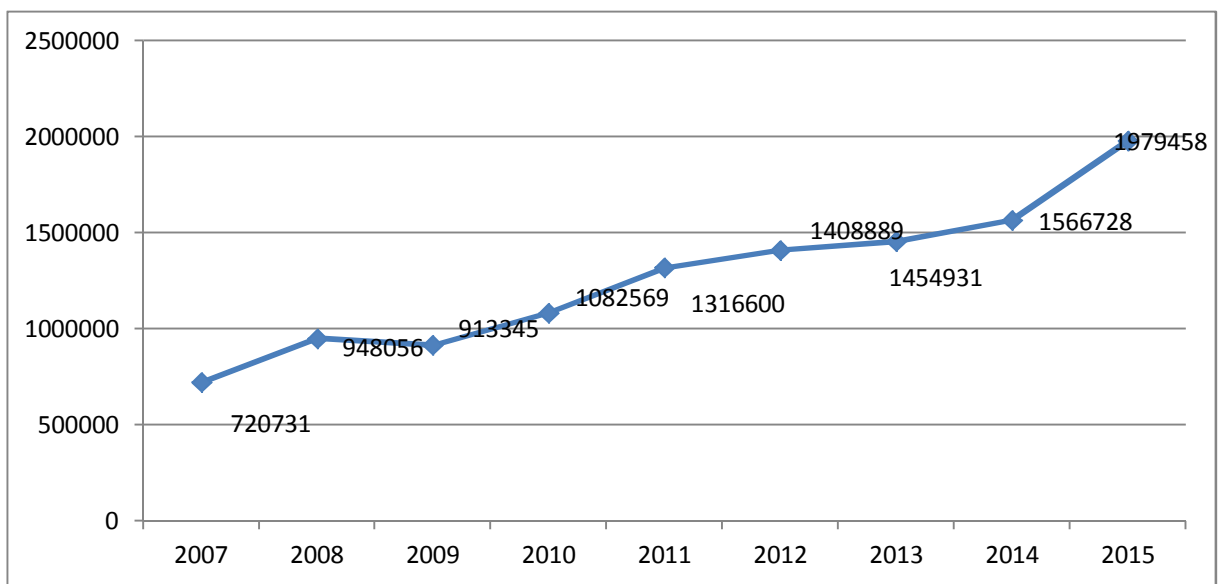
Існує ще декілька показників, що дозволяють проаналізувати справжній рівень добробуту населення нашої держави. Перший з них – це валовий дохід, розрахований на одного жителя України. В 2015 році даний показник не проявив позитивної динаміки і залишився на рівні 2014 року, та становив біля 7500 грн. Але враховуючи обмінний курс валют, то в 2014 році ця сума становила близько 1 тис. доларів, а вже за курсом при кінці 2015 року вона не досягала навіть еквіваленту 500 доларів США. Тобто в такому випадку можна говорити про реальне падіння на душу населення майже в 2 рази. Другим показником є номінальна заробітна плата, що за даними Державної служби статистики в 2015 році зросла з 3619 до 4012 грн. В доларовому ж еквіваленті дана сума показала падіння з 453 доларів до 254 доларів.[17,с.56]

Згідно з офіційною статистикою України, від початку 2014 року до грудня цього ж року інфляція в Україні досягла відмітки в 112,1%. В 2015

році інфляційні процеси набули порівняно швидшого характеру зростання. За підсумками поточного року, інфляція сягнула рекордного рівня, а саме 148,7%. В середньому, за 2015 рік споживчі ціни в державі зросли на 39,3%. Аритмічні зміни цін є наслідком впливу окремих факторів сезонного та адміністративного характеру. Від початку 2016 року до жовтня інфляція становить 102,8%.

Рис3.3

Динаміка інфляційних процесів з 2006-2015 рр.*

* За матеріалами Державного комітету статистики України [Електронний ресурс].

Через інфляційні процеси в нашій державі відбувається знецінення результатів праці, руйнуються грошова система, провокується втеча національного капіталу за кордон, послаблюється національна валюта, перешкоджається розвиток зовнішньої торгівлі, призупиняється надходження довгострокових інвестицій та вповільнюються темпи економічного зростання. Високий рівень інфляція певним чином протидіє можливостям фінансування державного бюджету України.

4. Політичне запобігання глобальним фінансовим кризам та адаптація до них

Вивчення криз дозволяє формувати попереджувальні заходи політики для запобігання або, принаймні, пом'якшення ефекту кризових шоків у майбутньому. Зокрема, як показує досвід, цілком від глобальних фінансових криз не застрахована ні одна країна. Вагомий внесок у їхнє подолання вносить стимулююча фінансова політика держави, направлена на зниження глибини та тривалості падіння, проте деякі економісти виступали проти подібної політики, вказуючи на необхідність самовідновлення ринків. Глобальний характер кризових подій не означає, що їх наслідки однакові для всіх країн та всіх секторів економіки. Їхні наслідки дуже відрізняються в залежності від рівня промислової розвиненості країн та антикризових заходів, котрі використовуються владою. Це проявляється в різниці темпів падіння ВВП за порівняльні періоди в різних країнах. Можна зробити висновок, що довгострокові наслідки у країнах навряд чи будуть однаковими.

Різке зменшення приватного попиту, присутність в фінансовому секторі масштабних проблем, ріст невизначеності в даний період нагадували початковий період глобальної фінансової кризи. На практиці ж, її наслідки виявилися менш драматичнішими, головним чином завдяки прийняттю урядами країн, що розвиваються, та розвинених держав досить масштабних пакетів, що містили антикризові заходи, та містили заходи щодо підтримки фінансового сектора й інструменти фіскального і монетарного стимулювання. Політика боротьби з кризовим шоком була заснована на досвіді попередніх криз і, основним чином, формулювалася вже після самого початку дестабілізації світового сектору економіки. Давайте розглянемо головні напрями антикризових заходів деяких країн. Так, уряд Великої Британії упровадив стратегію розвитку, головними напрямками якої полягали в: реалізації сценарію поновлення макроекономічної стабільності, яка поєднує м'яку монетарну й тверду фінансову політику, який був розроблений урядом в 2010 році та акцентуванню уваги на інституціональні і структурні

перетворення в економіці.[19,с.140] Дані два напрямки мають досить тісний взаємозв'язок. Фінансова стабілізація – це необхідна умова для зміни моделі економічного зростання в країні. В свою чергу, реорганізація інститутів економіки, її модернізація допомагають вирішенню проблеми фінансової та економічної стабілізації. Велика Британія найбільш активно серед країн Західної Європи впроваджує тверду фінансову політику, яка спрямована на зменшення суми державного боргу та дефіциту державного бюджету. Найважливішим завданням в ній виступає зниження витрат держави. Прогнозується, що завдяки скороченню витрат в 2016 – 2017 рр. дефіцит бюджету знизиться на 81%, а за рахунок зростання доходів – на 19%.[18,с.18]

Для збереження масштабів робочих місць, виробництва, уряд здійснював надання фінансової підтримки найбільшим виробникам країни. Корпорації отримували кошти в розмірі 6 мільярдів. євро з відсотковою ставкою 6 – 7%, в той час, коли ставки банків дорівнювали 11 – 12%[11,с.35]. В обмін на дані дотації виробники зобов'язувалися відмовитися від скорочення кількості співробітників та не закривати заводи протягом терміну виплат за даним кредитом. Подібні заходи були впровадженні й у Німеччині: а саме, була надана фінансова підтримка іпотечному банку в Мюнхені Nuro Real Estate Holding AG, який здійснює свою діяльність на ринку нерухомості. Окрім того, влада Німеччини затвердила правила, які стосуються скорочення заробітних плат топ-менеджерів. Уряд Нідерландів, в свою чергу, впровадив пакет антикризових заходів, що впливає на стабілізацію в таких сферах як: розвиток та інновації, трудова діяльність, ліквідність компаній, будівництво та інфраструктура, а також відновлення державних фінансів. Основним фактором виступає необхідність в умовах кризи спрямовувати фінансові потоки в розвиток промисловості, інноваційних технологій, охорони навколишнього середовища і енергетики, оскільки успішний розвиток даних сфер здійснює значний вплив на економіку та суспільство в цілому. За рахунок підтримки Міністерства з економічних

питань впроваджена програма, яка покликана заохотити підтримку інноваційних ідей та стійке економічне зростання, завдяки обміну досвідом й знаннями між урядом та ринком і організації комунікації на міжнародному та національних рівнях. Застосовані заходи сприяли припиненню жорсткості стандартів кредитування, зменшенню ризиків за замовчуванням та тим самим були одним з основних механізмів підтримки пропозиції кредитів і стримування кризи ліквідності. Надання ліквідності фінансовим організаціям та пом'якшення монетарної політики можна назвати традиційним інструментом запобігання фінансової нестабільності у розвинених країнах, адже в кризових умовах дані заходи використовувалися першочергово.[12]

Більшість країн, що розвиваються, подібно до розвинутих країн, проводили зменшення процентних ставок в рамках заходів монетарного стимулювання. Основним постає питання, в якому ступені та у відношенні чого заходи монетарного стимулювання стали ефективними. Різноманітні дослідження Банку міжнародних розрахунків та МВФ виявили, що наслідком таких заходів було зниження волатильності та спредів на валютних ринках, зменшення спредів на міжбанківських ринках, скорочення кількості сприйнятих ринками деяких активів як «проблемних» у випадках, коли такі активи вважалися центральним банком «непроблемними» у рамках програми кредитного послаблення.[19,с.150] Аналіз вказує на те, що пакети цих стимулюючих заходів суттєво відрізнялися між собою не лише за загальними розмірами, а й за структурою. Так наприклад можна привести опис певних антикризових фіскальних пакетів таких країн як: Китаю, США, Японії. Антикризовий план США (American Recovery and Reinvestment Act, ARRA) прийняли в лютому 2009 року, а обсяг досягав 827 мільярдів доларів, із яких 552 мільярдів доларів припадало на зростання державних витрат, а 275 мільярдів доларів – на податкові послаблення.[13] Оголошеними цілями ARRA виступали, по-перше, підтримка найбільш вразливих верств населення, по-друге, інвестиції в «зелені» технології та модернізація

інфраструктури, по-третє, створення та збереження нових робочих місць. Аналіз принципів застосування ARRA вказує на те, що близько третини обсягу фіскального стимулювання припадало на пряму фінансову допомогу найменш забезпеченій частині суспільства та безробітним (204 мільярдів доларів податкових послаблень та 84 мільярдів доларів витрат). Такі заходи, в більшості випадків, відрізняються найбільшим фіскальним мультиплікатором через досить незначну схильність до заощаджень в таких груп населення. Друга третина фіскального пакета спрямовувалася на підтримку охорони здоров'я та освіти. Інвестиції для «зелених» технологій та інфраструктури складала біля 15%. Китайську програму для стимулювання економіки прийняли в листопаді 2008 р., а її загальний обсяг досягнув 590 мільярдів доларів.[12] Визначальною рисою даної програми виступила переважна роль державних інвестицій (яка досягала 85%), що були спрямовані на будівництво автомобільних та залізничних доріг, і розвиток «зелених» технологій. Стимулювання інвестиційного попиту мусило компенсувати стрімке зменшення експортного попиту. Також був прийнятий ряд заходів для стимулювання споживання, шляхом субсидування купівлі екологічних автомобілів та достатньо широкого спектра товарів для тривалого користування.

В свою чергу, фінансова система Японії не була підвернена проблемам напередодні кризи, що подібні до тих, які були характерними для європейської і американської, хоча корпорації в ході розвитку фінансової кризи відчували на собі певні труднощі, але вони були пов'язані скоріше з глобальним скороченням попиту, аж ніяк не з фінансуванням державою. Зважаючи на тенденції основних показників під час періоду світової фінансової кризи, японська фінансова політика, яка створювала та підтримувала цільові орієнтири області стимулювання внутрішнього приватного попиту та внутрішнього ринку, була обмежена необхідністю заощаджувати доходи від експорту капіталу та товарів. Значною мірою

зовнішня та внутрішня складові політики створювали альтернативу одна одній. Адже, сам факт того, що існують величезні золотовалютні резерви є альтернативою внутрішнім інвестиціям, а важливість збереження їх вартості – альтернативою їх використання у емісійних механізмах фінансування бюджетного дефіциту, який в свою чергу є найважливішим інструментом стимулювання внутрішнього попиту. Постійне зростання державного боргу в тих же цілях альтернативного зростання експорту, що відповідно призводило до неминучого зміцнення національної валюти держави, Японія використала саме як основне джерело для фінансування бюджетних антикризових пакетів. Додатковим антикризовим джерелом фінансування фіскального пакету розміром близько 80 мільярдів доларів і затвердженого у грудні 2009 р. виступали нові позики. [10,с.53]

Якщо ж оцінювати політику України щодо протидії інфляції, то варто зауважити, що робота, яку провів уряд України, сприяла пониженню основних негативних тенденцій на фінансовому ринку держави, за короткий проміжок часу вдалося здобути певні успіхи у досягненні фінансової стабільності, а також в результативності здійснення економічних реформ. Окрім того, можна було спостерігати зниження темпів інфляції, підтримку національної грошової одиниці, сповільнення темпів спаду виробництва промисловості, і в загальному – позитивних зрушень в бюджеті України.[3] Але необхідно відмітити, що істотних зрушень для розв'язання головного завдання – пожвавлення виробництва, і, відповідно, стабілізації економіки не відбулося. Чимало проблемних питань залишилися не вирішеними. На даний момент в нашій державі відсутнє чітке програмне і нормативно-правове закріплення погодженості, розвитку і зв'язку кредитно-грошової та бюджетно-податкової політик, як основних складових державної фінансової політики. Для України в сучасних умовах зростання нестабільності зовнішнього фінансового середовища досить важливо звернути увагу на забезпечення ефективної системи дослідження і попередження кризових

явищ, в першу чергу тих, що відносяться до сектора державних фінансів. В такому контексті варто позитивно відмітити ухвалені в 2010-2012 роках програмні документи (йдеться, власне, про Наказ Міністерства фінансів «Про затвердження положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом» за номером 461 від 16.06.2010 р., Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом» за номером 815 від 01.09.2012 р., Наказ Міністерства Фінансів «Про затвердження Програми управління державним боргом на 2013 рік» за номером 277 від 21.02.2013 р.).[17,с.48] В той же час системний характер та комплексність сучасних загроз для розвитку світового фінансового середовища створюють необхідність вдосконалення прикладного і наукового апарату для обґрунтування рішень в сфері забезпечення безпеки сектора державних фінансів.

Можна зробити висновок, що є необхідним прискорення роботи, присвяченої вивченню фінансових ризиків, проведення методів щодо вдосконалення їхнього оцінювання і створення системи попереджувальних заходів. Таку роботу на сьогоднішній день активізували світові організації, національні, і також наднаціональні органи, що послідовно розробляють антикризові заходи а також вживають заходів для попередження кризових явищ.

Власне, Міжнародний валютний фонд у посткризовий період значною мірою посилив роботу в сфері фінансового нагляду, що здійснюється відповідно до міжнародного мандату, і є орієнтованим на забезпечення ефективного функціонування міжнародної фінансово-валютної системи і підтримки глобальної фінансової й економічної стабільності. Також варто позитивно оцінити затверджену в вересні 2012 року Стратегію фінансового нагляду, імплементовану як основну рекомендацію трирічного наглядового звіту 2011 року.[7] В ній було підсумовано прорахунки та інновації

фінансового нагляду Міжнародного валютного фонду впродовж останнього десятиліття та зауважено цільові пріоритети щодо подальшого зміцнення даного нагляду.

Варто відмітити, що на відміну від попередньої реалізації нагляду, дана Стратегія зосереджує свою увагу на виявленні основних системних ризиків фінансової стабільності та макроюриспруденційній політиці, і також передбачає значне посилення інструментів які використовують для політичного діалогу з національними урядами з метою зниження імовірності фінансових потрясінь на глобальному рівні. Також у рамках Стратегії МВФ значно посилює свою практичну співпрацю із Радою з фінансової стабільності, Світовим банком та Групою двадцяти, а також іншими регламентними органами.

Відносно новою і досить важливою ініціативою в сфері оцінювання міжнародних ризиків можна відмітити інструмент раннього попередження (Early Warning Exercise, EWE), що був створений після звернення в 2008 році Групи двадцяти до Ради з фінансової стабільності (Financial Stability Board) та МВФ. У 2010 році була представлена його методологічна основа. Раннє попередження виконується МВФ спільно з РФС два рази на рік та надає змогу виявити малоймовірні, але найбільш чутливі ризики світової економіки. Також дане попередження містить в собі план дій для зменшення вразливості та пом'якшення ризиків, а також містить методичні рекомендації на рахунок вдосконалення аналізу наступного періоду.[19,с.136] Особливістю раннього попередження виступає конфіденційна основа поширення і відмінність рекомендацій від рекомендацій базових звітів МВФ – Бюджетного монітора, Світового економічного огляду, Звіту з глобальної фінансової стабільності (Fiscal Monitor, World Economic Outlook, Global Financial Stability Report). Раннє попередження, на відміну від інших звітів, може ідентифікувати точки вразливості і тригери, що здатні визвати системні кризи, і визначити які політичні напрями для зниження ризиків є найбільш

прийнятими, включаючи і ті, що мають в своїй основі міжнародне співробітництво.

У форматі забезпечення спільних дій з укріплення фінансової і економічної стабільності та попередження негативних явищ в секторі державних фінансів не можна не відмітити міждержавну угоду ЄС – Пакт про фінансову стабільність, що був підписаний 25-ми з 27-ми держав-членів ЄС, який набрав чинності 1 січня 2013 року.[19,с.143] Головним орієнтиром даної угоди постає упередження від сповзання в борги шляхом дотримання фінансової дисципліни державами-членами. Основні правила в межах угоди - це утримання дефіциту бюджету в межах не більше 3% ВВП, встановлення максимальної планки державного боргу до 60% від ВВП, обмеження структурного дефіциту до 1% ВВП і впровадження автоматичних механізмів для корекції. Важливим інструментом для підтримання фінансової дисципліни виступають фінансові санкції обсягом від 0,1% ВВП країни при перевищенні зазначених нормативів.

В цілому варто відзначити, що прийняті в кризовий період програми для підтримки фінансового сектора та економіки в більшості країн таки досягли поставлених цілей: вдалося запобігти різкому спаду рівня життя, обмежити зниження в реальному секторі, запобігти масштабному колапсу банківської системи. Але при цьому, для деяких країн у середньостроковій перспективі, наслідки їх реалізації (зріст державного боргу та розширення балансів центрального банку) можуть бути одним із викликів їхньому стійкому розвитку. Досить важливим елементом вдалої реакції на дані виклики можна назвати правильну координацію монетарної та фіскальної політик – а саме, як показує історичний досвід, фіскальна консолідація може мати значний стимулюючий ефект при збереженні м'якої монетарної політики, яка обумовлює, зокрема, інтерес таких провідних економік, як Великобританія та США.

ВИСНОВОК

Проведене дослідження дало змогу зробити наступні висновки:

1. Світова фінансова криза характеризується різким погіршенням стану грошово-фінансової системи чи її елементів, внаслідок чого унеможлиблюється або ускладнюється виконання нею функцій, та економіка зазнає певних збитків. Головними причинами світових фінансових криз можна назвати якісні інноваційні та структурні зміни у розвитку економіки в загальному та її деяких ланок, що створюють протиріччя між станом грошово-фінансової системи та потребами фізичної економіки. Дана суперечність ускладнюється не тільки під впливом певних об'єктивних процесів, а також внаслідок суб'єктивних нерациональних дій влади, уряду чи міжнародних та національних фінансових структур;
2. Глобальні передмови фінансових криз беруть свій початок в сьогоденних особливостях розвитку глобальної економіки в цілому та, власне, міжнародних фінансових ринків: досить суттєвій асиметричності в рівні економічного розвитку між розвинутими країнами і рештою світу, а це відбивається на характері розповсюдження економічних циклів в світі та створює суттєві зовнішні шоки для країн, які розвиваються; зростанню відриву фінансової сфери світової економіки від реального сектора і випереджуючому розвитку спекулятивних операцій; збільшенню інтеграції національних фінансових ринків країн, які розвиваються, до глобального фінансового ринку за наявності різких відмінностей у рівні їх розвитку; відсутності ефективних механізмів наднаціонального регулювання діяльності міжнародних фінансових ринків, що, відповідно, зумовлює стихійний характер їхнього розвитку;
3. Україна зіштовхнулася із серйозними викликами щодо запобігання різкому здешевленню національної валюти та утримання цінової стабільності, уникнення колапсу кредитної системи та підтримання дієздатної платіжно-розрахункової системи, призупинення руйнівних процесів ерозії внутрішніх

депозитів та втечі резидентів від національної валюти, зменшення масштабів виведення іноземних капіталів та гарантування зовнішньої платоспроможності країн;

4. Для подолання наслідків фінансово кризи варто розробити комплекс взаємопов'язаних заходів для взаємодії нефінансового та фінансового секторів економіки і узгодити дії всіх суб'єктів господарювання з метою їх виконання та державних органів влади. При цьому основна роль має належати реалізації та розробленню державної стратегії соціального та економічного розвитку, що передбачала б досить чіткий розвиток деяких галузей національної економіки, енергетичну, імпортно-експортну політику тощо, і власне реалізацію завдань грошово-кредитної політики центральними банками. Зрозуміло, що боротьба з кризою – виснажливий і довготривалий процес, але тільки за умови узгодженої, послідовної макроекономічної політики всіма гілками влади він досягне успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>
2. World Economic Outlook Database / International Monetary Fund. – International Monetary Fund Press, 2015. – 791 p
3. Багратян Г.А., Кравченко І.С. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання // Фінанси України. - 2009.№4.с.33-41.
4. Богдан Т.П. Глобальна фінансова криза та виклики для економічної політики в посткризовий період / Т.П. Богдан/ - Фінанси України – 2010. -№ 6 – С. 75 – 87.
5. Буковинський С.А. Фінансова криза в Україні : вплив на розвиток економіки та деякі заходи з досягнення фінансової стабілізації / С.А. Буковинський / - Фінанси України - 2010 . № 11 - С 81 – 92.
6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Єршов М. В. Світова фінансова криза. Що далі? - М .: Економіка, 2012
8. Ковальов В.В. Система попередження валютного і фінансових криз в умовах глобалізованої економіки: «Світова економіка» / В.В. Ковальов. - Москва, 2007. - 23 с
9. Комітет статистики Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
10. Міщенко В.І, Лисенко Р.С. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи // Фінанси України. -2009.- №1.- с.50-57.
11. Мозговий, О. Глобальна фінансова криза: теорія і практика подолання наслідків фінансових потрясінь [Текст] / О. Мозговий, Н. Стукало // Ринок цінних паперів України. - 2008. - № 11 – 12. – С. 31 – 36.

12. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання. [Електронний ресурс] / В. Новицький // Науковий журнал. Економічний часопис – XXI. – 2009. - № 1-2. – Режим доступу до ресурсу: <http://soskin.info/ea/2009/1-2/200901.html>
13. Ослунд А. Криза: причини і наслідки. Незалежна інформація і аналітика з США «Washington Profile » [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http // www.washprofile.org / ru / node / 8204](http://www.washprofile.org/ru/node/8204).
14. Петрик О. Фінансова криза в Україні та заходи щодо її подолання // Вісник НБУ.-2011, №8, С.4-10.
15. Плотніков В.О. Глобальні проблеми соціально-економічного розвитку та нейтралізації ризиків економічної безпеки періоду економічної кризи// Економіка і управління. - 2014. - № 3.6. - С. 12-16.
16. Подсветова Т. В. Особливості сучасної фінансово-економічної кризи/Т.В. Подсветова// Знання. Розуміння. Уміння. - 2009. - № 8.
17. Полозенко Д.В. Державні фінанси та їх вплив на соціально – економічне становище України / Д.В. Полозенко/ Економіка АПК – 2013. -№9 – С. 42 - 47.
18. Сидорович А.В. Світова економічна криза і новий економічний курс// Суспільство. Держава. Політика. - 2013. - № 2. - С. 7-22.
19. Снігір О. В. Інституційна трансформація ЄС під впливом кризи у євроні / О. В. Снігір // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 1(26). – С. 132–145.